

Săptămâna Filmului Israelian

O ISTORIE PREZENTĂ

Nu degeaba se spune că, la fel ca România, și Israelul este martorul unui nou val în cinematografie. În ultimii șapte-opt ani, cinematografia israeliană a fost prezentă și apreciată la marile festivaluri de film, câștigând numeroase distincții, fie la Cannes, la Berlin, un Oscar în categoria „film artistic de scurt metraj”, regizori și actori israelieni regăsindu-se pe podiumul celor premiați. Este rezultatul activității de mulți ani a tinerei generații de cineaști israelieni, care a reușit să se despartă de tabuurile trecutului și să abordeze în alt mod problemele prezentate în film, a arătat, la deschiderea ediției din acest an a Săptămânii Filmului Israelian (3-9 noiembrie 2008) de la București, regizorul de origine română Liviu Carmely. Două elemente esențiale au contribuit la succesul noii creații cinematografice israeliene – ancorarea ei în actualitatea social-politică și existența unui mesaj. Schimbarea orientării cinematografului a început în momentul ascensiunii la putere a dreptei când această artă s-a transformat într-un protest împotriva realității politice și sociale, a mai afirmat regizorul, adăugând că un al treilea factor îl reprezintă și creșterea fondurilor alocate cinematografului, crearea unor școli de cinematografie în cadrul universităților israeliene, a unor instituții de film, cum este de pildă cea de la Bersheba. O nouă generație școlită de cineaști a reușit să creeze filme la un alt nivel artistic decât cele precedente.

Creațiile vizionate în cadrul actualei ediții ilustrează aceste idei. Cel mai pregnant element în toate peliculele este prezența istoriei trecute sau contemporane. Indiferent de tematică, ea nu poate lipsi – Holocaustul (Vara lui Aviva, Sub pomul domim, Mergând pe apă), războaiele (Beaufort), conflictul israeliano-palestinian, exprimat și pe plan personal (Străinii, Festival Pesah), problemele și relațiile cu vecinii de alt neam cu care conviețuiesc evreii (Asfalt galben). Se regăsește în aceste filme și dorința împăcării, a posibilității interacțiunii între oameni cu gândire sau trecut diferite – ideal deocamdată atins doar pe ecran (Străinii, Mergând pe apă). Mai aproape de realitate sunt tragediile războiului și consecințele acestuia. „Festival Pesah”, una dintre cele mai bune realizări, prezintă viața unei familii israeliene cu conflictele inerente între membrii ei. Dar fundalul filmului care influențează viața și acțiunile personajelor este moartea unuia dintre copii în timpul unui exercițiu militar. Catharsis-ul vine doar în momentul în care toți se împacă cu ideea acestei pierderi ca o fatalitate împotriva căreia nu poți lupta, pe care trebuie să o accepți.

Dar filmul cu cel mai puternic impact asupra spectatorului a fost „Beaufort”. Regizat de Joseph Cedar, după romanul de mare succes „Dacă ar exista un rai”, de Ron Leshem (autor și al scenariului împreună cu regizorul), „Beaufort” este considerat de unii critici cel mai bun film israelian din toate timpurile. A luat numeroase premii la festivaluri internaționale, fiind nominalizat la Oscar 2008 în categoria „cel mai bun film străin”. Este o creație dureroasă, sfâșietoare – inutilitatea unui război de 18 ani (primul război din Liban), cu victime, care au murit nu se știe de ce. Este realizat cu cele mai moderne mijloace artistice, puțină acțiune, puține cuvinte, accent pe interiorizarea și caracterul personajelor. Subiectul: viața tinerilor militari în ultimele zile înaintea retragerii din Libanul de sud, în bucărele pline până la refuz cu cele mai moderne înzestrări militare (timp de 18 ani am turnat câte un perete de beton – povestește cineva) – construite în Cetatea Cruciștilor de la Beaufort. Trăirile, sentimentele, conflictele, întrebările pe care și le pun tinerii, tragediile cu care se confruntă prin moartea camarazilor lor și teama, firească, în aceste condiții, că nu vor reuși să scape cu viață în ultima clipă, toate acestea umanizează acest film despre război. Lizar Librati, comandantul, de 22 de ani, al avanspostului din Beaufort, interpretat cu măiestrie de actorul Oshri Cohen, este eroul tragic al acestui film. Atașat cu trup și suflet armatei israeliene, convins de importanța războiului, nu înțelege de ce trebuie să se retragă după ce această redută a fost cucerită cu atâtea sacrificii. Până la urmă, supunându-se ordinelor, scopul asupra căruia se concentrează este să salveze cât mai mulți camarazi. Îmbrățișarea comandantului cu doi dintre militarii, după ce au ajuns în Israel, este una dintre scenele de mare artă ale filmului.

Mesajul filmului se ridică deasupra particularului. Este până la urmă conflictul sufletesc al multora dintre militarii implicați în războaie, care nu se mulțumesc cu clișeu „așa mi s-a ordonat, eu îmi fac datoria”, ci și pun întrebări. Este un conflict al secolului XXI, al unor oameni care gândesc și care vor răspunsuri. Și dacă răspunsul nu îi convinge, protestează, se opun, cer schimbarea politicii de război.

Filmul reprezintă cel mai eficient mijloc de a cunoaște o țară, cultura ei, cum gândesc oamenii, a spus la deschiderea festivalului E.S. David Oren, ambasadorul statului evreu. Filmele acestei săptămâni l-au ajutat pe spectator să cunoască un alt Israel, fără de care este greu de înțeles istoria contemporană a țării.

EVA GALAMBOS

Spirite celebre Plimbarea pe o roată

Cu multe zile înainte de concert, Parisul era plin de afișe care anunțau că, în acea seară, celebrul violonist va face o demonstrație de virtuozitate, cântând toate bucățile din program pe o singură coardă a magnificei sale violi. Sala, plină de spectatori, a răsunat de ovații.

După ce a împărțit autografe, Paganini s-a retras în cabină. Vorba vine „retras”, căci și acolo era înconjurat de admiratori din protipendada societății care avea acces în spațiul de odihnă al artistului. Printre felicitări și flori, o doamnă foarte bogată i-a lansat o invitație la ceai.

- Vă asigur, scumpe maestre, că la ceaiurile mele participă numai lume bună. Și vă rog insistent să nu uitați să aduceți cu dumneavoastră vioara.

- Cred că este inutil, se împotrivi Paganini, spre mirarea viitoarei amfitrioane. Și o să vă spun de ce: vioara mea nu bea ceai...

În amuzamentul celor din jur, părăsi cabina și-l rugă pe portar să cheme o trăsură. După ce se instală comod, îi spuse birjarului să-l ducă la hotel. Ajuns la destinație, îl întrebă pe vizitiu cât îi datorează pentru cursă. Acesta, recunoscându-l pe marele violonist, îi ceru 50 de franci.

- E cam mult! A exclamat Paganini, intrigat.

- Aveți de unde. Dumneavoastră primiți pentru un concert cinci mii de franci și cântați pe o singură coardă.

- Ai dreptate, vioara mea are patru corzi și eu cânt doar pe una singură. Dar și trăsura asta are patru roți. Sunt de acord să-ți dau cât ceri, însă să mă plimbi cu trăsura mergând doar pe o roată.

Vizitiul spuse, zâmbind pe sub mustață:

- Și când cântați și când vorbiți meritați aplauze.

Intrând în holul hotelului, Paganini se văzu înconjurat de ziarști.

- Sunt prea obosit pentru interviuri, le blocă el elanul.

- O singură întrebare, vă rog.

- Fie, s-o aud.

- Care este, după părerea dumneavoastră, cel mai mare violonist în viață?

- A vă spune care este cel mai mare nu-mi îngăduie modestia, însă al doilea este cu siguranță Lipinsky!

A. CROITORU

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț „Oo” – creație colectivă după Ion Creangă

Trebuie să recunosc că „Oo”, adică montarea *Teatrului Tineretului din Piatra Neamț* cu acest titlu, nu este una recentă. Dar se bucură de un succes nedeșteptat – fermecând tinerii și cucerind adulții, deopotrivă. Această vrajă durabilă și, ca să zic așa, generalizată, este și motivul pentru care „Oo” a fost invitat la mai multe festivaluri din țară, iar la Galați („Naționala de Comedie!”) a fost distins cu „Premiul pentru cel mai bun spectacol”.

„Oo” (pluralul de la „ou”, dar dacă vreți, și o exclamație admirativ-ironică față de ce înseamnă și ce poate deveni „izvorul vieții!”), are ca punct de plecare „Punguța cu doi bani”, de Ion Creangă. Totodată, „Oo” este o adaptare liberă a celebrei povești, din care nu lipsesc nici reperiile clasice și mitice, nici accente originale, nici hâtere trimiteri la încăpățănate mentalități naționale sau la arzătoare realități contemporane.

Așa cum e scris cu litere mari pe afiș – „Oo” este, totodată, o creație colectivă, la care a contribuit cu sufletul și cu imaginația, cu gândul și cu cuvântul, cu susținere interioară și cu energia mișcării, cu arta mimei și forța replicii – întreaga echipă. Girul și aportul lui *Alexandru Dabija* rămân, însă, hotărâtoare. Și ca mai tot ce a făcut acest regizor, în primul rând la Piatra Neamț, dar și la Odeon, Act sau Nottara, ceea ce îl individualizează este vocația simplității și a unei rigori artistice care nu exclude sugestiile și delicia fanteziei, ceea ce reprezintă, cu adevărat, o prețioasă „marcă rezervată”, într-un peisaj teatral sufocat de soluții încărcat barochizante și de mirajul unor efecte video de ultimă oră!

Mai presus de orice, Dabija, acest profesionist al scenei care știe să valorifice provocatoare subtexte și arzătoare contexte, om profund și în același timp „jucăuș până la Dumnezeu, cucerește prin virtuțile de umor și ironie ale imaginației sale. Două mari calități care reciclează incitant opera clasică și refac vital legăturile ei cu dispozițiile și mentalul spectatorilor de azi.

În lectura lui Dabija, „Punguța cu doi bani” actualizează un mit al concurenței într-o societate de consum cu o mărgică în gură. Dar, mai ales, persiflează tendințe care pervertesc și distrug o prețioasă zestre originară. Marota lui Dabija rămâne și aici (ca și în „Gaițele” sau „Înșir’te mărgărite”) dezumflarea aspirațiilor contra naturii, înțeparea ideilor primite, denunțarea șabloanelor patriotismului declarativ, găunos și a limbii de lemn.

Nu lipsesc din această abordare a unei „istorii”, ce face parte din „triada erotică a virilității” scrisă de Ion Creangă, nici piperul și ardeul unor sugestii sexuale și al unor vorbe mai slobode.

„Oo” relevă în Creangă un premergător al literaturii absurde și al unui fantastic și miraculos mai familiar tinerilor prin canalul SF și cel al „extraterștrilor”.

Principala miză a inspirării teatrale rămâne însă afirmarea și triumful spiritului ludic, a jocului scenic, dinamic, improvizat pe o canava bine trasată, chiar sub ochii noștri. Libertatea și dezinvolvura, cu care este preluat eposul originar, amintesc de teatrul studentesc. Un teatru experimental care, aici, capătă carate ale clasicității, prin performanța, prin virtuozitatea ce devine magie a actorilor. Și sunt realmente excelenți: „Baba” (pentru care *Cătălina Geanina Eșanu* a luat premiul de interpretare la Galați), „Cucoșu” lui *Cezar Antal*, „Moșu” lui *Tudor Tăbăcaru*, „Boieru” lui *Ionuț Cucoară*, „Găina” lui *Andrei Gavrilu*, „Vizitiu” lui *Daniel Beșleagă*, „Golani” lui *Dragoș Ionescu*. Dar nu ai cum să uiți nici ciorchinele de fete care, manifestându-și agilitatea și dexteritatea, dar și punându-ne nervii la încercare, umplu scena cu zeci de cuburi de ouă adevărate și de lemn, ori încing energic o Corăghiască ca-n zi de sărbătoare, jucând fiecare patru-cinci roluri: *Nora Covali*, *Ecaterina Hâtu*, *Irina Ivan*.

Cu toții, actorii nemțeni știu să alunece pe neobservate din dialogul tăios, din replica răspicată, către vorba „în doi peri”, suculentă și perfid aluzivă. Și mai ales știu să „o dea” din proză pe cântec și dans. Cu toții au o extremă ușurință în a ridica situațiile de viață la puterea fabulei, a simbolului, a artei. Cu toții știu să comute „a fost odată” în „aici și acum”.

Lor le datorăm, deci, bucuria de a trăi, cu adevărat și fericiți, la teatru.

Alvin Hermanis și Kama Ginkas la Festivalul Național de Teatru

Sfârșitul de an 2008 stă sub semnul a două mari evenimente spectaculoase. Mai întâi, în ordinea intrării în scenă: *Festivalul Uniunii Teatrelor din Europa*, care se desfășoară între 11 octombrie și 21 decembrie și are ca pivot renașterea și ecurile ei. Au venit și vor veni la București și Cluj, cu acest prilej, mostre ale vitalității artei milenare a Thaliei (în total, 26 de producții cu 53 de reprezentații!) din Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Spania, Italia (cu Piccolo Teatro!) etc. O adevărată provocare pentru teatrul-gazdă, și directorul Al. Darie, președintele U.T.E.

A urmat *Festivalul Național de Teatru*, ediția a XVIII-a, cu oferta sa de peste 75 de reprezentații, plus ateliere, colocvii, dezbateri, lansări de cărți, în numai zece zile.

Afișul *Festivalului Național de Teatru* a excelat prin varietatea repertoriului: capodopere de Euripide, Shakespeare, Cehov, Büchner și Wedekind, Camus și Albee, piese de polonezul Mrozek, maghiarul Egressy Zoltán, germanul Igor Banersima, macedonezul Dejan Dukovski, italianul Fausto Paravicini, francezul Jean Louis Lagarce ori canadianul de origine libaneză, Wajdi Mouawad.

Cât privește creatorii, au fost bine reprezentate toate generațiile active, spectacolele fiind semnate de nume consacrate precum: Liviu Purcărete, Victor Ioan Frunză, Mihai Măniuțiu, Al Dabija. Iar alături de ei: Cristian Juncu, Vlad Massaci etc. și, nu în ultimul rând, Radu Afrim. Ba, mai mult: selecția a excelat în montări ale celor mai proaspeți regizori, unii aflați chiar la debut. În același sens, *Festivalul Național de Teatru* și-a deschis larg porțile dramaturgilor români din „noul val”: Peca Ștefan, Lia Bugnar, Ioan Peter, Mihaela Mihailov – jucată azi pe câteva scene bucureștene.

Cum era de așteptat, cu mare interes au fost primite și urmărite ofertele unor personalități și companii de faimă internațională – invitații din străinătate ai festivalului. Au contribuit la aceasta și fascinația unor oameni de teatru ca Alvin Hermanis (Teatrul Nou din Riga) sau Kama Ginkas (Teatrul „Noua Generație” din Moscova), dar și performanțele, sub semnul lecturii moderne a clasicilor sau al revoluționării limbajului artistic, care au onorat eforturile trupelor din Marea Britanie, Irlanda, Germania, Franța etc., prezente la București.

NATALIA STANCU